

## ԿՐՕՆԱԿԱՆ

### ԽԱԶԻՆ ՃԱՄԲԱՆ

Մենք չունինք անոր ծէսը, կաթուղիկներու պաշտամունքային այն կարգը՝ զոր կը գործադրեն անոնք եկեղեցւոյ մէջ, խաչելութեան պատկերաշարքի մը առջեւէն թափօրական անցք կատարելով ազօթքով, երգով, Ս. Գրոցական ընթերցումներով ու ծնրագրութեամբ, և զոր աւելի հանդիսաւոր եղանակաւ կը կատարեն անոնք հոս մաշնաւադ, Ս. Քաղաքին մէջ, ուխտաւորներու տողանցութեամբ այն ճամբաներէն՝ ուսկից կ'աւանդուի թէ անցաւ դատապարտուած Փրկիչը, երբ զինուորներ զԱյն գէպի Գողգոթա կ'առաջնորդէին՝ խաչը ուսին՝ չարերու հայհուչներուն և զգայուն հոգիներու լացին մէջէն:

Բայց ունինք անոր խորհուրդը. զա՛յն կը պաշտենք ո՛չ միայն խաչի տօներուն, երբ «Ուաչի քո Քրիստոս» երգն ի բերան համերաժ ժողովուրդով կ'երկրպագենք խաչին պատկերին և անով խորհրդանշուած Վիշտի և Քաջութեան մտածումին առջև. ո՛չ միայն աւագ շարժումն ընթացքին, երբ Ուաչի ձառին արեամբ լուսաւորուած էջերը կը բացուին մեր հաւատքին առջև, եղբրականօրէն տխուր և աստուածայնօրէն վսեմ իրադարձութիւններու յաջորդականութեան մը մէջէն, այլ մասնաւորաբար Յարութեան մեծ Տօնը կանխող ապաշխարութեան օրերու Քառասնորդական շրջանին, որ Մեծ Պահքն է:

Ուաչին ճամբան, մեզի համար, պիտի բռնէ նոյն իսկ՝ մեր Եկեղեցւոյ ըմբռնումովը, Մեծ Պահքն է միայն: Ան է որ, իր պարտադրած մտամոգիւմով ժամերովը, կրնայ մարդուն սիրտն ու միտքը տանիլ չմեռնող Յոյսին ու ապրեցնող Սիրոյ այն խորհուրդին՝ որ խաչին ճշմարտութիւնն է ինքնին: Ատոր է որ կ'առաջնորդէ անա զմեզ Եկեղեցին, հանգրուան առ հանգրուան, եօթը եօթնեակներուն ապաշխարութեան ուղիէն:

Ապաշխարութիւն. բայց այս բառը՝ սուգի, հրաժարումի կամ պահեցողութեան հասարակ առումներէն շատ աւելի բարձր խմտտ մը ունի քրիստոնէական հաւատքին համար: Ու Եկեղեցին ա՛յդ բանն է որ կը հասկցնէ մեզի պաշտամունքի այն կարգաւորութեամբը, որուն մէջ աստուածային խօսքը, նուիրական խորհուրդը և սրբազան երգը, այսինքն Ս. Գիրքը, Միաբանքը և Շարականքը իրենց ամենէն հարուստ մասերը կը հիւսեն, հոգիի կեանքը նորոգելու համար մեր մէջ:

Այդ բառը կը նշանակէ արգարե ինքզինքը ի վիճակի գնել անկեղծօրէն քննելու իր ներքինը, կանգ առնելու տեղի ունեցած վրիպումներուն առջև, արամբու և զղջալու համար անոնց պատճառած աւերին վրայ, և, առանց ընկճուելու պատահած անկումներու պատճառած սոսկումէն, Աստուծոյ սիրոյն զգացումովը զօրացած, բազմալ և հաւատալ բարոյական վերականգնումի կարելիութեան:

Խորհիլ, զգալ և կամենալ ուրեմն. այսինքն հոգեկան կեանքը շարժման մէջ դնել ամբողջովին. սայթաքած, նուազած և շռւարած անձը վերահաստատելու համար «Աստուծոյ պատկեր» իր դիրքին մէջ. ու այս ամէնը՝ հոգեւոր լրջութեան և կրօնական երկիւղաւորութեան աշխարհի միջնորդ մը կազմելով իր շուրջը, ուր չկարենայ թափանցել աշխարհի ազդեցութիւնը:

Բայց Եկեղեցին չի բաւականանար լոկ հրաւիրելով զմեզ մտածական և զգացական ապրումներու. անիկա կերպով մը մեզի տուն կուտայ նաեւ այն կէտերը, որոնք աւարկայ պէտք է լինին ապաշխարութեան ընթացքին կատարելի անդրադարձութեանց: — Եօթը կիրակիներու աւետարանական պատկերներուն շարքը դասաւորումն է պարզապէս այդ թեւադրութիւններուն. խօսուն նկարներ՝ որոնք հաւատացեալին կը բացատրեն թէ, ո՛ւսկից կը սկսի, ի՞նչ գարձակեալէ կ'անցնի, և ո՛ւր վերջապէս կը յանգի խաչին ճամբան:

Հետեւի՛նք վայրկեան մը իրեն. — Ան կը սկսի մարդուն ստեղծումէ՛ն նոյն իսկ. առաջին երջանկութեան այն վիճակէն, որո՛ւն սահմանած էր Տէրը իր բանաւոր արարածը, օժտելով զայն իմացական և բարոյական ձիրքերու պարզեանքով, ու մանաւանդ գերբնականին հասողութեան ձգտումովը:

Լուսաւոր բարձունքէ մը սկսած այդ ճամբան սակայն կը մօլորի յանկարծ դէպի մթաստուեր վայրէջքներ, երբ մարդ՝ սխալ կիրարկելով իր ազատութեան կարողութիւնը, կը կորսնցնէ Աստուծոյ իրեն շնորհուած երջանկութիւնը:

Վիշտի կեանքը. աշխատութեան, տառապանքի և փորձութեանց կեանքն է որ կը բացուի այն ատեն. ինկած հրեշտակ մըն է մարդը՝ ցաւոց այդ հովիտին մէջ՝ որ երկինքը կ'երազէ: Միակ կազդոյրը զոր կ'ունենայ ան հոն, իրեն կուգայ իր հոգեկան արժէքին զգացումէն և ա՛յն մտածութենէն մանաւանդ թէ անհուն բարութիւնը; աստուածային սէրը, որ զազտնիքն է տիեզերական կեանքին, չի կրնար իր կորուստը ուզել: Այդ ինքնածին վստահութիւնը, փրկութեան յոյսին շողը՝ չարչարանքի ճամբուն վրայ ցաթած, անհուն խրախոյսի ազգակ մըն է իրեն համար:

Վիշտին զգացումը, զոր մեղքին գիտակցութիւնը միշտ աւելի խորունկացուցած էր իր մէջ, փոխուած է հիմակ չարին զէմ մաքառումի ոգիի մը. Վայոց ձորին յալորդած է կուռադաշտը: Զղջումը՝ համբերութեան և քաջութեան մէջ է որ կը պտղաբերուի. բաւական չէ տիրիլ գործուած սխալին համար. անհրաժեշտ է բարոյական ոյժ հաւաքել՝ չկրկնելու համար անցեալը: Իսկ ատոր համար հարկաւոր է գիտնալ տնտեսել հոգեկան կեանքը. այսինքն ընել որ չխանդարուի հոգեկան կարողութիւններուն ներգաշնակութիւնը իրարու հետ, որ մարմինին և հոգիին իրաւունքները չխառնուին իրարու հետ, միջոցը չմոռցնէ նպատակը, և հակադարձաբար:

Բայց ներքին այդ տնտեսութիւնը, հոգիին ինքն իր մէջ ու ինքն իրեն հետ ներդաշնակուելու այդ արարքը մեծ արժէք մը պիտի չներկայացնէր ինքնին, եթէ անիկա մնար ինքն իր վրայ փակուած, առանց արտաքինանալու: Մարդս կրօնական և ընկերական էակ է իրեն. այդ պատճառաւ բարոյական անհրաժեշտութիւն է որ տնտեսութեան այդ սկզբունքը իրականանայ նաև իր անձէն դէպի դուրս և դէպի վեր՝ առ ընկերն և առ Աստուած յարաբերութեան մէջ: Պէտք է որ ընկերական կեանքը իրականանայ պարտաւոր է իրաւանց հաւասարակուած չափի մը վրայ, արդարութեան զգացումը ամենէն կենդանի ձգտումն ընելով խիղճին. իսկ ինքզինքը Աստուծոյ կամքին ենթարկելու՝ անոր թագաւորութիւնը իր վրայ հրաւիրելու տենչը պէտք է լինի մշտական բերումը սիրտին:

Երբ հաւատացեալը կը ջանայ և կը յալողի այսպիսի խոկուններով, այսպիսի ներշնչութիւններով, այսպիսի յօժարութիւններով և յանձնառութիւններով մշակել իր մէջ ներքին կեանքը, պիտի զգայ ընդունալ ազգումը իր մէջ հոգեկան զօրութեան մը, որ զաւուստն է իր մէջ աստուածային ճշմարտութեան, և որուն ի տես՝ կը բերկրի միայն հոգին, ինչպէս պիտի բերկրէին — եթէ կարենային զգալ ու խորհիլ — անտառին ծառերը, տեսնելով՝ զանանասկիզբին՝ թէ կտրիչ ի ձեռին կուգայ իրենց տէրը, յօտելու և մաքրելու համար իրենց զօս և վիրաւոր մասերը:

Այսպէս է ահա խաչին ճշմարիտ և զաղափարական ճամբան. լի՝ տաժանքներով, զի կոխներուն ամենէն դժուարինն է այն՝ զոր մարդ մղել կը պարտաւորուի իր բնութեան այլ ևս մաս դարձած կիրքերուն դէմ. բայց նոյն ատեն նաև երանուէտ՝ երբ քիտակից սիրով և յօժարութեամբ անձնամատոյց կը լինինք անոր: Կորսուած երջանկութիւնը, զայն վերագտնելու համար թափուելիք ջանքը, անոր ստացումը ապահովելու համար ի գործ դրուած հոգեկան տնտեսութիւնը՝ ընկերական առաքելութիւններով և ի խորոց սրտի հաղորդակցութեամբ Աստուծոյ հետ. ահա այդ ճամբուն հանգրուանները, որոնցմէ անցած է միշտ հաւատքի մարդը. ու զայդ մեզի մատնանել կ'ընէ զարձեալ ահա Մեծ Պահքը, իր ծիսական կարգաւորութեան խորհրդաւոր և պատկերավոր սարուածքով: